

Норвегії. В 1968 р. закінчив Норвезьку школу економіки та бізнес-адміністрування, а в 1973 р. здобув ступінь Ph.D. з економіки в Університеті Карнегі-Меллон (США). Нині він працює в Тепперській бізнес-школі, Університеті Карнегі-Меллон та Університеті Каліфорнії. Е. Прескотт народився в 1940 р. у США. В 1962 році закінчив Свортморський коледж (здобувши ступінь бакалавра з математики), у 1963 р. – Кайс-Вестернський резервний університет (магістр з дослідження операцій), а в 1967 р. здобув ступінь Ph.D. з економіки в Університеті Карнегі-Меллон (США). Нині він працює у Федеральному резервному банку Мініаполіса та Арізонському державному університеті.

На наш погляд, наявний своєрідний контраст між біографіями вказаних вчених та поширенням їх доробку в сучасному динамічному аналізі економічної політики. Так, наукова праця “Правила привабливіші за дискрецію: інконсистентність оптимальних планів” 1977 р.¹ і нині є однією з найпередовіших, а її ідеї поширилися настільки, що це можна порівняти з формуванням нової мови економічного дискурсу, яка додає поведінковим засадам нової макроекономіки ще більшої складності й несподіваної простоти водночас.

Так, термін “інконсистентність” (*“inconsistency”*) українською мовою означає і як неоднорідність, і як непослідовність. Проте тільки двоєдиність указаних семантичних відтінків українських еквівалентів дають змогу повною мірою досягнути зміст цієї категорії. В цьому разі, динамічний аналіз рішень економічної політики та розмежування їх цільової пріоритетності за критерієм часу (короткотерміновий та довготерміновий періоди) відображає, що

непослідовність є хронологічним виміром політики, а неоднорідність – якісною ознакою її характеру. Власне, така двоєдиність повною мірою відповідає логіці предметної сфери аналізу, в чому і полягає його первинний зміст, що дає змогу відновити науковий інтерес до кривої Філіпса та змінити уявлення про методологію аналізу монетарної політики: відбувся вихід за межі зв'язків між макрозмінними і грошима.

Так, у довготерміновому періоді інфляція і зайнятість не можуть бути конкуруючими цілями макроекономічної політики, оскільки завантаження виробничих потужностей є закономірним явищем, взаємопов'язаним з природним рівнем безробіття. У короткотерміновому періоді фактичний рівень безробіття може відхилитися від справжнього. З огляду на це ситуацію у сфері зайнятості можна виправити з допомогою інструментарію експансивної політики. Як наслідок, формується конфлікт цілей, актуальних упродовж коротко- та довготермінового періодів макроекономічної політики. В короткотерміновому періоді відповідні органи прагнуть поліпшити стан справ у сфері зайнятості шляхом створення непередбачуваної економічними агентами інфляції, а в довготерміновому періоді макроекономічні органи, розуміючи стагфляційні наслідки відповідних кроків, притримуватимуться політики стабільно низького (теоретично нульового) рівня інфляції.

Здавалося б, що ця істина безпосередньо впливає з майже двадцятирічної (на момент публікації статті Ф. Кідленда та Е. Прескотта) дискусії щодо кривої Філіпса. Насамперед було визнання кейнсіанцем П. Самуельсоном неадекватності припущення про альтернативність інфляції та безробіття в довготерміновому періоді. Згодом у межах моделі Фрідмена–Фелпса постулювалося, що реальність залежності між інфляцією і

¹ *Kydland F., Prescott E. Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans // Journal of Political Economy. – 1977. – 85(3). – P. 473–492.*

безробіттям за кривою Філіпса можлива тільки в короткотерміновому періоді внаслідок "грошової ілюзії" та інформаційної асиметрії на ринках праці. І, нарешті, перехід від адаптивних очікувань – категорії монетаристського аналізу цієї кривої – до раціональних якісно змінив розуміння зв'язків між цими макроекономічними параметрами. Відповідно до "критики Лукаса", за очікувань, "спрямованих уперед" ("*forward-looking*"), на відміну від адаптивних очікувань, які називають "спрямовані назад" ("*back-looking*"), обернений зв'язок між інфляцією і безробіттям можливий тільки тоді, коли макроекономічні органи несподівано для економічних агентів змінюють величину інфляційної цілі, створюючи цим стимули для зниження рівня безробіття, які будуть дієвими тільки в короткотерміновому періоді, поки підвищення відносних цін не сприймають як підвищення абсолютних. Отже, Р. Лукас сформулював базовий принцип нової макроекономіки: рішення економічної політики не залежатимуть від зайнятості та інфляції тільки тоді, коли вони є непередбачуваними. Проте саме це і є відправним пунктом аналізу Ф. Кідленда і Е. Прескотта. Базуючись на вищеподаних принципах некласичної революції, вони доповнили їх, використавши методологію теорії ігор, у результаті чого макроекономічні органи та економічних агентів почали розглядати як учасників "гри", в якій кожен намагається максимізувати власну функцію корисності, з тією лише відмінністю, що для макроекономічних органів цільовий вираз такої функції є інконсистентний у розумінні альтернативності пріоритетів на різних часових інтервалах.

Актуалізація в динамічному аналізі економічної політики принципу взаємодії між макроекономічними органами та економічними агентами змістило акценти з позитивного дискурсу в бік нормативного. Таким чином, проблема полягає не в тому,

за яких обставин залежність між інфляцією і безробіттям буде оберненою, а в тому, до яких наслідків призводить потенційна ймовірність такого явища. Це означає, що потрібно досліджувати не вплив цієї ймовірності на трансформування поведінки органів макрополітики (певною мірою її визнають суперечливою у різні проміжки часу априорі, хоча вона може зберігати варіаційний за характером імплементаційний алгоритм), а на поведінку економічних агентів, що безпосередньо відображатимуть динаміку макропоказників і опосередковано – результати макроекономічної політики. Отже, факт імовірності, або усвідомленої економічними агентами схильності макроорганів відхилитись у короткотерміновому періоді від оголошених цілей та намагання слідувати їм у довготерміновому, є негативним явищем. Інфляційні обіцянки урядів та центральних банків девальвують економічні агенти з раціональними очікуваннями, оскільки вони усвідомлюють конфлікт цілей макроорганів і те, що останні в короткотерміновому періоді віддадуть перевагу боротьбі з безробіттям шляхом створення несподіваної інфляції. Як наслідок, рівноважні ціни встановлюватимуть на завищеному рівні вже нині, незалежно від того, керуватимуться органи макрополітики оголошеними цілями, чи ні. Тенденція до підвищення рівноважних цін через недовіру до урядів і центральних банків отримала назву інфляційного зміщення ("*inflation bias*") макроекономічної політики.

З виявленої проблеми Ф. Кідленд та Е. Прескотт виводять прагматичний модус динамічного аналізу. Необхідно усунути сам факт імовірності інконсистентного поведінки органів макрополітики, а саме відійти від дискреції в ухваленні рішень і перейти до здійснення політики на основі правила. В аналізованому вченими випадку об'єктом дослідження були центральні банки, а отже, правилом

визнавалось забезпечення стабільного приросту грошової маси. Незважаючи на те, що в цьому висновку за інерцією приховано вершину академічної респектабельності монетаризму, методологія теорії часової інконсистентності є основою цих досліджень, незалежно від характеру побудови правила політики та його теоретичного підґрунтя.

Доповнення теоретичного доробку Р. Лукаса щодо основних засад нової макроекономіки в праці Ф. Кідленда та Е. Прескотта дало змогу заповнити проміжок у системі зв'язків між раціональними очікуваннями, за допомогою яких оцінюють будь-які втручання в економічні процеси, і принципами побудови економічної політики. На нашу думку, саме така точка зору на політику є фундаментальним новаторським принципом, який ув'язує непоєднані раціональні очікування та дії макроорганів, встановлюючи імперативні принципи поведінки останніх за елементарних рестрикцій перших.

Правила поведінки загалом як можливість запобігти негативним наслідкам дискреційних дій почали розглядати як інтелектуальний простір для щоденних рішень урядів і центральних банків, що зумовило виникнення нового напрямку економічних досліджень. Його суть відповідає таким характеристикам: правилам проти дискреційності, побудові оптимальних правил з огляду на збереження за дискреційністю певної ефективності, оптимальним відхиленням від оптимальних правил, пошукові інституціонального виміру оптимальних правил. На думку англійського економіста Ф. Капі, саме цей аспект дослідження є своєрідним "мейнстрімом" аналізу монетарних процесів і поведінки центральних банків². Саме в контексті еволюції теорії часової інконсистентності виникли нові уявлення

про ефективні засадні принципи роботи сучасних центральних банків. Таким чином, можна стверджувати, що теоретично перехід до експліцитного номінального стрижня монетарної політики започаткували Ф. Кідленд та Е. Прескотт на основі міжчасового вибору щодо інфляції та безробіття. Нині перехід до таргетування інфляції є загальною закономірністю трансформації центральних банків, інституціональним виміром здорової макроекономічної політики, незважаючи на те, що такий монетарний режим не вважають за правило.

Отже, виявлення часової інконсистентності дало змогу розширити категорію нової макроекономіки за межі аналізу монетарних процесів. Таким чином, модель поведінки макроорганів з антагоністичними пріоритетами на різних часових інтервалах було визнано і в дослідженнях із фіскальної політики та міжнародної економіки. Так, у сфері фіскальної політики принципи динамічної інконсистентності дають змогу проаналізувати побудову систем оподаткування мобільних виробничих чинників та управління державним боргом. Увага до цього напрямку теорії оподаткування зросла в умовах глобалізації, коли збільшилось значення прямих іноземних інвестицій і підвищилась конкуренція за їх привабливість, а мобільність капіталів досягла високого рівня. В системі боргової теорії зазначений принцип широко застосовують при аналізі управлінських рішень щодо державного боргу в умовах, коли зросло значення мікроекономічного підходу, головною темою якого є взаємодія між ринками та урядом при побудові оптимальної структури державного боргу та забезпечення міжчасового повернення його вартості. Закономірно, що і в цьому разі загальний висновок про переваги правила поведінки є не випадковим. Зокрема, саме під впливом розвитку моделей управління державним боргом, які будуються з

² Capie. *The Evolution of General Banking // Financial History: Lessons of the Past for the Present – World Bank Seminar. – 1995. – P. 1.*

урахуванням принципу динамічної інконсистентності, несподівану інфляцію не розглядають як ефективний засіб зменшення боргового тягаря, а тенденція до переходу в розвинутих країнах на емісію облігацій з індексованою дохідністю є відповіддю практиків фіскальної політики на досягнення теорії.

Повертаючись до проблеми “правила проти дискреції”, можна стверджувати, що й у фіскальній сфері відбувається поступовий перехід до побудови макроекономічного виміру бюджетного механізму на основі правила (наприклад, правило бездефіцитного бюджету в США та Канаді, критерії євроконвергенції, Амстердамський пакт про стабільність і зростання, правила циклічного балансування бюджету та забезпечення сталої величини державного боргу, введені в Німеччині, Швейцарії, Новій Зеландії тощо). Незважаючи на те, що етимологічно на підґрунті фіскальної політики поєднуються традиційна кейнсіанська теорія автоматичних стабілізаторів і неокласична теорія часової інконсистентності, модус правила є тією семантичною спільністю, що поєднує сучасні тенденції трансформації макроекономічних основ фіскального регулювання з доробком Ф. Кідленда і Е. Прескотта.

У міжнародній економіці принципи теорії динамічної інконсистентності застосовують в моделях координації міжнародної політики. З огляду на монетарне походження аналітичної гіпотези вказаних економістів, саме з монетарним напрямом міжнародної координації макроекономічної політики пов'язане застосування відповідної категорії. Таким чином, доходимо висновку, що міжнародне координування не завжди є високоефективним, оскільки центральні банки, здійснюючи погоджені інтервенції для взаємної стабілізації валютних курсів, можуть порушити обіцянки щодо цільового рівня інфляції. В результаті цього виникла низка досліджень, які підтверджують, що найвищим міжнародним показником макроекономіч-

ної політики є її стабільне та ефективне здійснення на національному рівні. Крім цього, низькі вигоди від міжнародної координації доведені емпірично, а трансформація центральних банків у напрямку таргетування інфляції та відповідного інституціонального захисту політики стабільності цін зумовлює тенденцію до виключення монетарного сегменту з кола проблем, які можна ефективно вирішити на міжнародному рівні. В перспективі можна очікувати, що використання моделей динамічної інконсистентності буде інтегровано з таким напрямком аналізу міжнародної координації політики, який базується на основній сучасній методології “нової макроекономіки відкритої економіки” (“*new open-economy macroeconomics*”).

Так, на наш погляд, теорія часової інконсистентності стала об'єктом аналізу і вітчизняних вчених. Незважаючи на те, що дослідження в національних академічних виданнях мають інформаційно-аналітичний характер, є нагальна потреба в розширеному запровадженні досягнень неокласики, зокрема теорії динамічної інконсистентності, у вітчизняну навчальну літературу, а саме з питань історії економічних вчень, монетарної політики, управління державним боргом. Актуальність цього визначена не лише тим, що автори вказаного теоретичного концепту є Нобелівськими лауреатами, а тим, що глобалізація та інформаційна революція пришвидшують плин історії, що зумовлює радикальне старіння тих досягнень у галузі економіки, які ще 10 років тому вважали значимими. Ця проблема актуальна саме для тих розділів економічної теорії, де йдеться про економічну політику, адже, з одного боку, від її ефективності залежить добробут усього суспільства, а з іншого, – генераційні зміни щодо її здійснення є набагато тривалішими, порівняно з фундаментальними істинами ринкової економіки і громадянського суспільства, відомими ще з античних часів, котрі сформулювали класики та модифікували їхні сучасні послідовники.